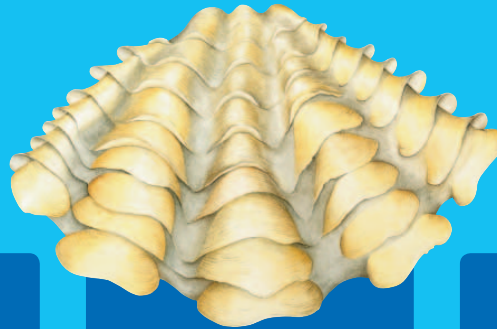

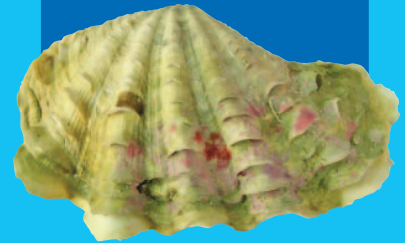
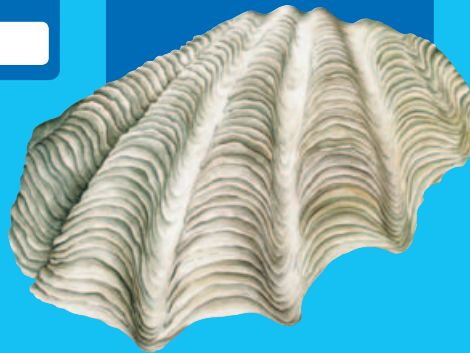
Vasua
(*Hippopus hippopus*)

Katavatu
(*Tridacna maxima*)

Cega
(*Tridacna squamosa*)

Katavatu
(*Tridacna crocea*)

Na veimataqali vasua kei na vanua era vakawa kina

E vica toka na kena mataqali ka ra vakatokai raraba me vasua ka ra tiko e na wasawasa na Idia kei na Pasifika.

Na kena veimataqali e duidui na kena lelevu ka tekivu mai na 15 na cm ki na ka levu sara ka yacova se sivia yani e 1 na mita na kena balavu ka 200 kg na kena bibi.

Na vasua lelevu ka duiroka na lewena e kune vakalevu sara e na veivanua e na Pasifika. Na kena mataqali qo era dui roka na lewena e na gauna e tadola kina – mai na dravu kei na lokaloka ki na drokadroka kei na dromodromo. E dua tale na kena mataqali e tubu me yacova e 40 na cm, e roka dromodromo ka dravu.

Na veivanua era susu kina kei na nodra i kanakana

Na katavatu era robotu na cakau lase e na vanua e davo kina na vuna, tolodra kei na muana gagata (pointed end).

Na vasua lelevu dui roka e vaka era bulu tu e na cakau lase lelevu ka so tale e na tutu ni qara e cake.

O ira na vasua lelevu qo era dau kana e na nodra tauvulona na kedra (na kau lalai ciri) mai na waitui ka curu yani ki na loma ni vasua. Era rawata tale ga na kedra mai na kau ka ra bula tu e na lewedra. Baleta na kau ka ra bula tu e na lewedra na vasua era vinakata na rarama ni siga, era rawa ni bula ga na kena mataqali qo e na waitui serau ka vovodea.

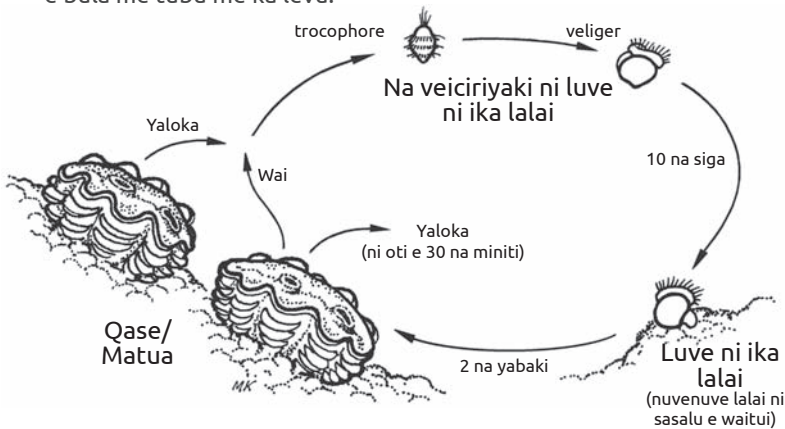

Na nodra vakasucu kei na i vakarau ni nodra bula

O ira na vasua lelevu era tekivutaka na nodra bula me ra vasua tagane (♂) ka ra matua ni sa oti e 2 na yabaki ka rawa ni ra vasua tagane se yalewa (♀) tale ga.

Na nodra vakasucu na vasua e dau yaco e na vula ikatakata, e na gauna era kila kina na vasua ni tiko na yaloka e loma ni wai ka ra qai dau biuta yani kina na nodra wai. Ni oti e 30 na miniti mai nodra biuta yani na nodra wai, e dua na vasua levu vakataki koya e na qai vakalutuma yani na nona yaloka, ka sega kina ni rawa me veiwakitaka na nona yaloka kei na nona wai vakataki koya ga.

Na iwiliwili ni yaloka vakalutumi mai vei ira yadudua na vasua e duidui e na veimataqali vasua, ka drau vakadrau na milioni era vakalutuma yadudua na veivasua vakaitamera. Na yaloka taucoko sa veiwaki oti era vakasucuma na luve ni vasua lalai ka ra ciri voli e na dela ni waitui me rauta e 10 na siga. E lailai mai na dua e na veiyadudolu na luve ni vasua lalai e na bula me dua na luvena lailai ka vakaitikotiko tudei e na boto ni sauloa. E lailai mai na dua e na veiyadrau na luve ni vasua e bula me tubu me ka levu.

Na i vakarau ni qoli

E rawa ni tomiki na vasua e na gauna ni di na mati. Era dau nunuvi tale ga, ia e na vakayagataki na icegucegu se kasi e na so na gauna.

Na tiki ni itukutuku oqo e vakarautaka na SPC (www.spc.int) ni rau sa veitaratara vata kei na LMMA Network (www.lmmanetwork.org) me vukei ira na na veikoro dauqoli e na kena soli eso na i vakasala ni kena maroroi vinaka na iqoligoli. Me qai laurai na ivola dusidusi e na kena vakamacalataki na veivosi era vakayagataki e na tiki ni tukutuku oqo. Na veitaba mai vei Matthieu Juncker.

Na i vakarau ni veiqaravi kei na veika ka rawa ni vakayacori

Na qaravi ni vasua lelevu e ka bibi me vaka ni levu na kena veimataqali era sa dau qolivi vakalevu ka ra sa yali mai na veiyanyanu e na Pasifika.

E levu na vakatulewa e cake e na tabana ni qoligoli era sa vakayacora tiko na yalani ni qolivi ni vasua lalai me rawa ni ra vakasucu mada ga vakadua ni se bera ni ra qolivi. Na lelevu ni veimataqali vasua e vakaraitaki tu e na i vola vakarautaki. Na iyalayala ni kena lelevu kei na veilawa tale eso e na veivanua e na Pasifika sa tiko vei ratou na vale ni volavola ni SPC.

E na so na gauna, na yalani ni lelevu ni vasua e vakayagataki e na kena veimataqali taucoko (dua na kena ivakaraitaki, 180 na mm takosova na qa ni vasua e na kena veimataqali taucoko). Ia, na yalayalani oqo e rawa ni sa rui levu sara mai vei ira na mataqali vasua lalai ka ra dau tubu ga me 350 na mm na kedra balavu, ka ra sa rui ka lalai mai vei ira na veivasua lelevu cake ka ra tubu me 600 na mm. Me vakavotukana na lawa oqo, me yalani na lelevu ni vasua vei ira na veimataqali vasua yadudua.

Eso na vakatulewa e cake era sa vakatabuya vakadua na qolivi ni vasua me volitaki ka ra virikotora na iyalayala ka vakatautaki e na iwiliwili ni taga vasua ka rawa ni qolivi me baleta na bula vakavuvale (3 ki na 10 na vasua dua na tamata dua na siga). Na volitaki ni vasua ki na veiotela se valenikana sa rawa ni vakatabui se taqomaki sara toka. O ira na veiliutaki e na veimatanitu e rawa ni ra vakaraitaka e dua na itavi bibi e na kena vakatabui na volitaki ni vasua ki na veivanua tani, ka tarova tale ga na kena kau tani yani vakatawadodonu na vasua mai vei ira na waqa mai na veivanua tani.

Na veilawa ka sa vakatauca na vakaillesilesi e cake ni veimatanitu ka sa veitokoni kina na veikoro e na nodra vakayacori na veika oqo:

- na vakatabui ni vakayagataki iyaya ni icegucegu se kasi ka rawa ni taqomaka na vasua lelevu e na wai titobu ka rawa ni ra vakasucuma na luvadra me ra tiko e na vanua mamatia;
- na tauyavutaki ni qoligoli vakatabui ka vakatabui kina na qolivi ni vasua lelevu. E na iqoligoli vakatabui qori, e gadrevi kina na nodra tiko vakalevu levu na vasua e na veiwasevase ni qoligoli lalai, me rawa kina vei ira na wai kei na yaloka me ra veiwaki ka ra biuta mai na veivasua era voleka. Na gauna era ciri tiko kina na luve ni vasua lalai e na dela ni waitui (rauta e 10 na siga) sa rawa ni vakavuna ni ra tu vakadua kina na luve ni vasua e na vanua kui ka ra tubu ka me ra qai qolivi.